

Orta məktəbin 7ci sinifində həftədə 1 saat Azərbaycan tarixi dersi keçərdik. Yaşay yadımdadır, 140-150 səhifədən ibarət bir kitab idi. Cümlələri uşaqların çətinliklə başa düşəcəyi qəliz bir dildə yazılmış bu kiçik kitab bu boyda millətin tarixinin necə sığışdığını uşaq ağılımla heç cür anlaya bilmirdim. Əvəzində isə SSRİ tarixi adı altında qalın-qalın kitablarda rus tarixini (bəzən gözə tox atmaq üçün 1-2 səhifə digər sovet xalqlarının tarixindən də yazırdı), 300-400 səhifəlik Orta Əsrlər Tarixi kitabı ilə isə yunan, çin, misir və digər xalqların tarixini öyrədirdilər. Həmin kitablarda azərbaycanlıların və gürcülərin Zaqafqaziya 3000 il bundan əvvəl gəldikləri yazılır, hayların isə adı çəkilirdi. Anlamazdıq ki, adlarını çəkməklə onları yerli xalq kimi göstərirlər. Kitabda Azərbaycan ərazisində qurulmuş dövlətlərdən danışılarkən Qafqaz Albaniyası adlı dövlətdən söz edilir və Albaniya sözünün mənasının yunanca "dağlar ölkəsi" olduğu qeyd olunurdu. Sonra da göstərdilər ki, Quba rayonundakı Alpan kəndi də Albaniyanın yadığıdır.

İstər-istəməz ortaya belə bir sual çıxır: "Axı Azərbaycanda heç vaxt yunanlar yaşamayıb. Yaşamadıqları yerə onlar necə ad verə bilirdilər?" Təbii ki, o vaxt bu suala cavab tapmaq bir məktəbli üçün mümkün deyildi. İnstitut illəri başladı. İxtisasım olmasa da çox həvəsli olduğum üçün əlimə düşən tarix kitablarını, jurnal və qəzetlərdə çıxan məqalələri oxuyurdum. İnstitutda bəzi vətənpərvər müəllimlərin sayəsində də müəyyən mətləbləri anlamağa başladım. Anladım ki, sovetlər dövründə Şimali Azərbaycanın tarixi total şəkildə təhrif edilmiş və yalan faktlarla

Subaba türbəsi XVI əsr

bizim üçün yeni tarix yazılmış, Qafqaz Albaniyası tarixi isə saxtalaşdırılaraq türklərə yox, bölgənin digər xalqlarına aid edilmişdir. Türklər isə Avropa mənbələrinə istinadən bizim eradan 2000 il əvvəl Altaylardan gələn köçəri bir millət kimi qələmə verilmişdir. Şimali Azərbaycan ərazisində yüzillərlə varlığını sürdürmüş Hun dövlətinin adını belə çəkmək yasaq olmuşdur. Tarixçilərimizə vətənimizin obyektiv tarixini yazmaq qadağan edilmişdir.

Haşiyəyə çıxaraq qeyd etmək istəyirəm ki, Albaniya haqqında ilk məlumat yunan tarixçisi Strabon (e.ə. I əsr) tərəfindən verilir və məhz o, həmin dövləti Albaniya adlandırır. Bir sadə nüansı gözədən qaçırmayaq ki, hər hansı bir sözü hər xalq öz dilinə uyğun tələffüz edir. Məs:

bizim Almaniya adlandırdığımız dövləti almanlar özləri Deutschland, ingilislər Germany, ruslar Germaniya və s. adlandırırlar. Strabon da Albaniyanı yunan dilinə uyğun yazmış və tarixi mənbələrdə bu adla xatırlanmışdır.

Aşağıda istinad edəcəyimiz faktlara əsasən deyə bilirik ki, ölkənin adı Alpaniya, xalqın adı isə alpanlar olmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, so-

əasında izah etməyə çalışacağam. Bəri başdan deyək ki, türklərin köçəri olması barədə səslənən fikirləri Azərbaycan tarixçiləri qətiyyətlə rədd edir və Türkiyə tarixçilərinin cavab nəslinin bəzi nümayəndələri də onlarla həmrəy olduqlarını bildirirlər. Azərbaycan, Anadolu və Balkanlarda bizim eradan çox əvvəllər türklərin yaşadığına dair sübutlar var.

və qeyd edir ki, həmin tayfalar özlərini "alplar" adlandırırdılar.

Bizim eradan əvvəl 6-cı əsrdə Alp süvarilərinin bir qolu Orta Asiyadan hərəkət edərək Ural və Volqa çaylarını keçərək Qafqaza daxil olub Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirdilər. Burada işğuz tayfalarını öz hakimiyyətləri altına aldılar və türk əsilli tayfalar ittifaqı təsis etdilər. Alpların qalan hissəsi isə Orta Asiyada həyat

ilə çıxış etməkdədirlər: "Ağ boz atlar çapdırır alpanlar gördüm. Ağ işıqlı alparı yanıma saldım".

5000 il bundan əvvəl türklərin əcdadlarından sayılan şumerlərin Dəclə-Fərat çayları arasında yaratdıqları dövləti də qeyd etməmək olmaz. O şumerlər ki, o vaxtki elmləri, xüsusilə də riyazi bilikləri ilə indi də dünyanı təəccübləndirməkdədirlər.

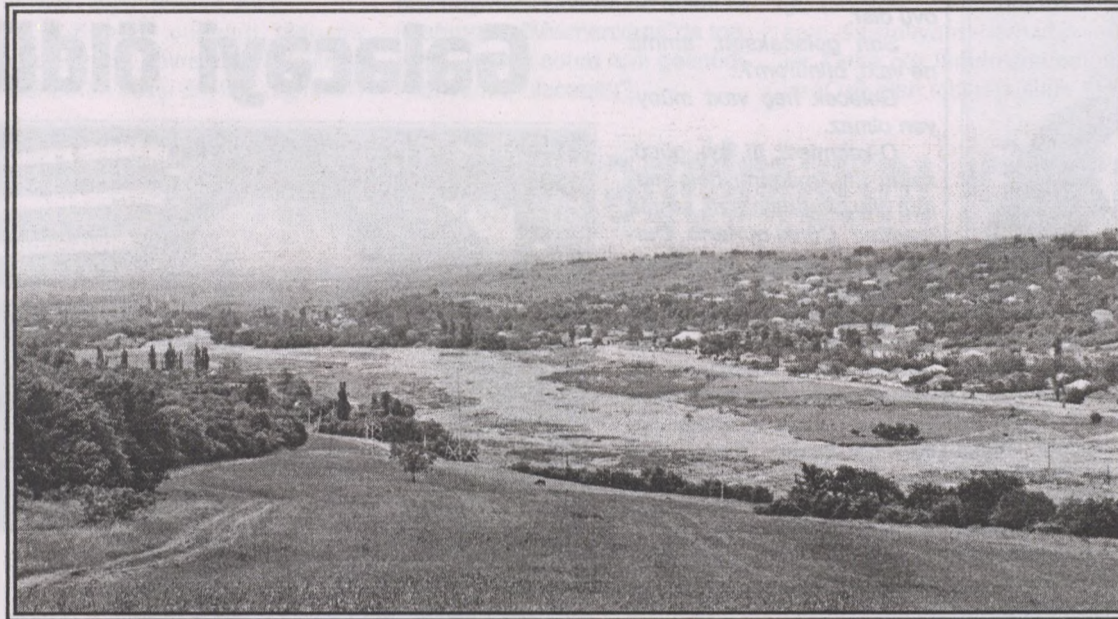
Azərbaycanda aparılan qazıntılar zamanı üzə çıxan, 5-6 min illik tarixə malik Kür-Araz mədəniyyəti abidələri 4000 il tarixi olduğu söylənilən Sibir kurqan mədəniyyəti ilə eynidir. Kurqan qəbir mədəniyyətinin isə türklərə aid olduğu hamıya məlumdur. Bu onu göstərir ki, kurqan mədəniyyəti şərqdən qərbə yox, əksinə qərbdən şərqə aparılmışdır.

Deyilənlərdən tam anlaşılır ki, türklər əvvəlcə Qərbdən Şərqə hərəkət etmişdirlər. Bu fikri daha iki alimin qeydləri ilə əsaslandırmağa çalışacağam.

BDU-nun dosenti, hörmətli tarixçi alim Kərəm Məmmədli qeyd edir ki, buzlaşma dövrü başa çatdıqca, yəni şimalda buzlar əridikcə daha isti yerdə, cənubda yaşayan türk tayfaları həmin torpaqlara köçərək oralarda daimi məskən salırdılar.

Dünyada məşhur okeanoloq Tur Heyerdal da öz həmvətənləri norveçlilərin əcdadlarının Azər adlı bir xanın rəhbərliyi ilə Azərbaycandan köçüb gəldiklərini söyləmişdir.

Bir neçə minillikdən sonra isə Azərbaycan və Anadoludan dünyaya, xüsusən də şərqə yayılmış türklərin bir hissəsi geriye, ana yurdlarına qayıtmışdılar.

zün kökü alpdır. Sonradan yer, məkan bildirən anşəkilçisini qəbul edərək alpan formasını almış və igidlər, ucalar məkanı mənasında işlənmişdir.

Rus tarixşünaslığı da dərinləndirən tədqiq etmədən (və ya tədqiq etmək istəmədən) yunan mənbələrinə istinad edərək dövlətin adını Albaniya, xalqı isə albanlar kimi təqdim etmişdir. Fi-

Alman alimi Fon Ditsin verdiyi məlumata görə bizim eradan 3000 il əvvəl Qara dəniz və Aralıq dənizi sahillərində türk tayfaları yaşayırdılar. Onun bu fikrini yazılı yəhudi mənbələri də təsdiq edir.

"Homerin İlliadasında təsvir olunan tayfaların çoxu türk tayfalarıdır,"-fikri isə hörmətli şairimiz Sabir Rüstəmxanlıya aiddir.

Hörmətli akademik, böyük tarixçi alim Yaqub Mahmudovun avropalılardan türkləri köçəri adlandırmasına münasibəti belədir: "Onların məqsədi türkləri vəhşi və işğalçı kimi göstərərək şərqdən qərbə köç edən bir xalq kimi qələmə verməkdir."

Tarixçi və dilçi alim, görkəmli professor Firudin Ağasıoğlu isə Orta Asiyanı türklərin ikinci vətəni adlandırır. O, göstərir ki, türklərin ilk vətəni Urmiya gölü ətrafı (Cənubi Azərbaycan) və Anadoludur. Yaqub Mahmudov, Yunus Oğuz, Bəxtiyar Tuncay kimi tarixçilər də onun bu fikrini təsdiq edirlər.

Hunlar-Attila

Azərbaycan tarixçisi Əkbər N. Nəcəf 2015-ci ildə Bakıda nəşr olunmuş özünün "Hun Milliyyəti" kitabında çinlilərin "junq", yunanların isə "massaget" adlandırdığı türk tayfalarından söz açır

lalarını davam etdirdilər, Qafqaz Alban dövlətindən 6 əsr sonra Orta Asiya Alban dövlətini qurdular. (mənbə: Əkbər N.Nəcəf, "Hun milliyyəti", Bakı, 2015) Bu da Alban adlanan "alpanlar"ın

Alpan kəndi,Alpançay(Quru çay),Şahdağ

milli kimliyinə daha bir sübutdur.

Görkəmli rus alimi akademik Marin fikri isə daha maraqlıdır. O, qeyd edir ki, Aralıq dənizi sahillərində yaşayan türklərin varlığı yunan və Roma dünyasının əmələ gəlməsindən çox qədimdir. Hörmətli akademik kimin yerli, kimin isə gəlmə olduğunu açıq-aşkar izah edir.

Azərbaycan xalqının yazılı abidəsi "Kitabi Dədəm Qorqud" dastanının Drezden nüsxəsində isə dövlətin və xalqın adı olduğu kimi göstərilir: "Məgər Başı acıq Tatyana qələsindən, Aqsəqa qələsindən kafərin, casusu vardı. Bunları görüb təkura gəldi. Aydır: "Hay, nə otursan, itüni ulatmıyan, cətinünün molatmıyan! Alpanlar başı Qazan oğlan-cuq ilə sərxoş olub, yaturlar"-dedi." (Kitab-i Dədəm Qorqud, Drezden nüsxəsi, 69-cu səhifə)

Xalqımızın mənşəyinin öyrənilməsi baxımından əvəzsiz tutumu olan "Alpanlar" sözünü V. V. Bartold (s. 50, 74), O. Ş. Gökyay (s. 61, 100) kimi görkəmli qorqudşünaslar yanlış olaraq "alplar" oxumuşlar. Əslində isə yeddinci boydakı parçada bu sözlər eyni bir cümlədə yanaşı, lakin ayrı-ayrı semantika yükü

Həmin tayfalardan biri də hunların bir qolu olan Alpanlardır ki, qədim Azərbaycan ərazisində Albaniya dövlətini qurmuşdular. Bugün də Göyçay, Goranboy, Ucar, Qazax rayonlarında həmin dövlətin yadigarı olan Alpout kəndləri mövcuddur. Türkiyənin Sinop şəhərinin Durağan rayonunda da Alpan kəndi mövcuddur. Doğma kəndimiz Alpan və Alpançay isə həmin dövlətin adının Albaniya yox məhz Albaniya olduğuna daha çox aydınlıq gətirir.

Maraqlıdır ki, Azərbaycan ərazisində Alban adını özündə yaşadan birçə dənə də toponim yoxdur. Türk dünyasının kiçik bir nöqtəsi olan kəndimizin tarixinə az da olsa aydınlıq gətirməyə çalışdım. Məndən əvvəl kəndimizin hörmətli ziyalıları Zabit Babayev və Cabir Ağaoğlu da bu işə öz töhfələrini vermişdirlər. Fürsətdən istifadə edərək onların hər ikisinə bir alpanlı kimi öz təşəkkürümü bildirir və "əllərinizə sağlıq" deyirəm. Kəndimizin digər ziyalılarını da bu mükəmməllərə qatılmağa çağırıram.

Müəllif:
Neman Qədirbəyli